

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput VI. Habitatio S. Francisci in Rivo-torto: Sociorum instructio, quos
docet orare: virtutibus fulget, occulta cordium et futura novit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
THOMA CELAN.

aliisque præ-
lucent,
g

r

cryptis seu speluncis humiliter latitabant. Diebus vero manibus propriis, qui noverant, laborabant, existentes in domibus leprosorum, vel in aliis locis honestis, servientes humiliter et devote.

40 Nullum officium exercere volebant, de quo posset scandalum exoriri g, sed semper justa et sancta, honesta et utilia operantes, omnes, cum quibus conversabantur, ad humilitatis exemplum et patientiam provocabant. Ita eos virtus patientiæ circumdederat, ut potius quaererent, ibi esse, ubi persecutionem suorum operum paterentur, quam ubi possent, sanctitate ipsorum cognita vel laudata, mundi favoribus sublevari. Nam multoties opprobriorum contumeliis affecti, denudati, verberati r, ligati, carcerati, nullius patrocinio se tuentes, cuncta sic viriliter sustinebant, ut in ore ipsorum non nisi sola vox laudis et gratiarum actio resonaret. Vix aut nunquam a laude Dei cessabant, sed continua discussione, quidquid recolligentes, pro bene actis gratias Deo, pro neglectis et incaute commissis gemitus et lacrymas persolvebant. Relictos a Deo se fore, putabant, si non se in spiritu devotionis solita pietate jugiter cognoscerent visitari. Cum enim orationibus incumbere vellent, ne ipsos arriperet somnus, aliquo adminiculo tuebantur. Aliquis suspensus funibus fulebatur, ne per somni subreptionem oratio turbaretur: aliqui se instrumentis ferreis circumdabant: aliqui vero ligneis ergastulis se cingebant. Si quando ciborum copia vel potus, ut assolet, eorum sobrietas turbaretur, vel itineris lassitudine necessitatis metas vel in modico pertransiret, multorum dierum abstinentia se acerbissime cruciabant. Tanta denique maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissima glacie non abhorrerent sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes, effusione sanguinis irrigare.

ita scilicet a
sancto Patre
suo instituti.

41 Ita enim omnia terrena strenuissime contrebant, ut extrema vitæ necessaria recipere paterentur, et tam longa consuetudine a corporea consolatione disjuncti quæque aspera non timerent. In his omnibus pacem et mansuetudinem cum omnibus sequebantur, et pudica semper et pacifica operantes, summo studio cuncta scandala devitabant. Vix enim tempore necessario loquebantur, nec de ipsorum ore scurrile aut otiosum quippiam procedebat, ut in omni vita et conversatione ipsorum non posset impudicum quid vel inhonestum aliquatenus inveniri. Actus eorum omnis disciplinatus, incessus modestus, sensus omnes ita mortificati erant in eis, ut vix audire seu videre, nisi quod eorum intentionem exposceret, paterentur. Defixis in terra oculis, mentem in cælo habebant. Nulla invidia, nulla malicia, nullus rancor, nulla oblocutio, nulla suspicio, nulla amaritudo in eis locum habebant; sed concordia multa, quies continua, gratiarum actio, et vox laudis erat * in eis. Hæc sunt documenta pii Patris, quibus non verbo tantum et lingua, sed opere et veritate maxime, novos filios informabat.

* an erant?

ANNOTATA.

a Waddingus existimavit, hanc eam Regulam esse, quam ipse Waddingus e duabus primam edidit. Mihi verisimilius est, Regulam, quam S. Franciscus omnium primam scripsit, perisse aut latere; eam vero, quam laudatus Annalista Minorum primam credidit, unam esse ex aliis, quas Tres Socii in Appendice num. 55 ab eodem sancto Institute scriptas asserunt, prius quam faceret illam, quam ultimo reliquit fratribus. Rationem habes in Commentario prævio num. 227 et sequenti.

b Nimirum undecim, quibus ipse Franciscus junctus erat duodecim. Porro hoc iter et Regulæ approbationem cogimur anno 1209 asfigere ob rationes datas in Commentario prævio num. 134 et sequentibus.

c Ab Ughello in Italia sacra Vido vocatur, isque ipse est, qui S. Franciscum, patri bona omnia atque

etiam vestes cedentem, pene nudum in brachia sua D suscepit, suoque pallio textit.

d Vocem ægre, quæ in apographo nostro desiderabatur, addidi et unciis inclusi.

e Insigne hujus Cardinalis, e familia Columnensium nati, elogium habes apud Ciaconium et Oldoinum tom. I Vitarum Romanorum Pontificum et Cardinalium col. 1161 et sequenti. Ibidem etiam dicitur fuisse primus Ordinis Minorum protector; quod verum est, si curam et officia spectes; sed infra videbimus, primum ejusdem protectorem Pontificia auctoritate potestateque constitutum, fuisse Cardinalem Hugolinum seu Hugonem, episcopum Ostiensem, qui postea ad summum Pontificatum evectus Gregorius IX dictus fuit.

f Innocentius III, Cælestino III succedens, Romanam S. Petri Cathedram ab anno 1198 usque ad 1216 tenuit.

g Multa hic compendiose complexus est, atque aliqua prætermisit Celanensis, quæ uberius exposuerunt Tres Socii in Appendice cap. 4, et S. Bonaventura cap. 5, apud quos ea legi possunt. Ceterum hæc Regulæ approbatio solo vixæ vocis oraculo sine scriptis facta fuit.

h Puto, hic exidisse vocem cænæ, aut reficiendi vel similis significationis.

i Orta, seu Horta et Hortanum, episcopalis civitas E est in provincia Patrimonii S. Petri, ad Tiberim atque in ipso Umbriæ limite sita.

k De tota hac apud Hortanum mora silent Tres Socii et S. Bonaventura: meminit tamen biographus secundus; sed in hujus apographo nostro, forte ex solius describentis vitio, illa, quæ solum fere quindecim dierum fuisse a Celanensi dicitur, per quadraginta dies protracta est.

l Videlicet, quia Innocentius III ipsi sociisque illius potestatem fecerat patientiam prædicandi, ut præmissum est num. 55.

m Insinuat tres Ordines ab eo institutos, scilicet Fratrum Minorum, Pauperum dominarum, quas nunc Clarissas vocamus, et Penitentium.

n In Regula primo loco a Waddingo edita cap. 6 legitur: Et nullus vocetur Prior, sed generaliter omnes vocentur FRATRES MINORES: atque hic est primus locus hujus Regulæ, in quo vox Minores occurrit. Quapropter oportet, Celanensem hic locutum esse de alia Regula, in qua præmittentur istæ voces, Et sunt Minores, quarum occasione S. Franciscus voluit Ordinem suum appellari Fratrum Minorum. Hæc certe non est Regula omnium ultima, in qua istæ voces non sunt; sed verisimillime omnium prima, quæ latere vel perisse videtur.

o Repeciata, id est, assutis centonibus resarta. Galli dicunt Rapiécé, a pièce Latine frustum, F cento etc. In utraque quoque Regula Minorum a Waddingo edita cap. 2 legitur: Fratres omnes vilibus vestibus induantur, et possint eas repeciare de saccis et aliis peciis.

p Hujusmodi exemplum habes apud Tres Socios in Appendice num. 58.

q Consona habet Regula primo loco edita a Waddingo cap. 7, quod de modo serviendi et laborandi inscriptum est.

r Hujus generis exempla referunt Tres Socii in Appendice num. 40, aliaque per decursum Vitarum videbimus.

CAPUT VI.

Habitatio S. Francisci in Rivo-torto: Sociorum instructio, quos docet orare: virtutibus fulget, occulta cordium et futura novit.

Colligebat se beatus Franciscus cum cæteris juxta civitatem Assisi in loco, qui dicitur Rugus-tortus a: quo in loco tugurium quoddam relictum erat, sub cujus umbra vivebant, magnarum et pulchrarum domuum strenuissimi contemptores, et tuebantur se ibidem

XVI.
Habitat cum
fuis in Rivo-
torto, ubi
exemplo suo
a

A ibidem a turbinibus pluviarum. Nam, ut ait Sanctus: Citius de tugurio, quam de palatio in caelum ascenditur. Conversabantur in eodem loco cum beato Patre filii et fratres in labore multo et inopia universarum rerum, saepissime omnis panis solatio destituti, solis contenti rapis, quas per planiciem Assisii huc atque illuc in angustia manducabant. Locus ille tam angustissimus erat, ut in eo sedere aut quiescere vix valerent. Nullum pro his murmur resonat, nulla querimonia; sed corde placido mens plena gaudio conservat patientiam. S. Franciscus quotidianam, immo continuam sui et suorum inquisitionem diligentissime faciebat, et nil in eis residere patiens lubricum, ab ipsorum cordibus omnem negligentiam abigebat, rigidus in disciplina, super custodiam suam erat vigilans omni hora. Nam si qua, ut assolet, carnis temptatio eum quandoque pulsaret, in quadam fovea glacie plena, cum hyems existeret, se immergebat, in ea tandiu persistens prolixissime, quoad usque carnis omnis recederet corruptela. Et quidem tantae mortificationis exemplum caeteri ferventissime sequebantur.

et verbis illos ad sui abnegationem instituit;

45 Docebat eos, non solum mortificare vitia et carnis incentiva reprimere, verum etiam et ipsos exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam. Quoniam, cum illo tempore imperator Otho ad suscipiendam coronam terreni imperii per partes illas cum magno strepitu et pompa transiret, sanctissimus Pater cum reliquis iuxta viam ipsius transitus existens, tugurio nec ad videndum foras exivit, nec aliquem respicere pertulit, praeter unum, qui constantissime illi annuntiaret, gloriam hanc sibi tempore modico duraturam. Erat enim gloriosus Sanctus secum habitans; et deambulans in latitudine cordis sui, in se dignum Deo habitaculum praeparabat. Et ideo aures ejus non rapiebat clamor exterior, nec aliqua excutere poterat seu interrompere ingens negotium, quod habebat in manibus. Apostolica in eo vigeat auctoritas, et ideo regibus et principibus adulari penitus recusabat. Dabat semper in se simplicitati operam, nec sinebat locum angustum cordis latitudinem impedire.

inde recedit ad S. Mariam in Portiuncula. Scribebat

44 Sciebat praeterea nomina fratrum per tigna et domicilium, ut unusquisque, orare volens aut quiescere, recognosceret locum suum, et ne angusta loci modicitas mentis silentium perturbaret. Cumque ibidem morarentur, accidit, ut quadam die asinum ducens deveniret ad umbraculum, in quo Vir Dei cum sociis morabatur. Et ne pateretur repulsam, adhortans asinum suum ad ingrediendum, locutus est verba haec: Vade intus, quia loco huic benefaciemus. Quod verbum S. Franciscus audiens graviter tulit, illius viri intentionem cognoscens. Putabat enim ille, ipsos ibidem morari velle ad augendum locum, et ut domum domui copularent. Statimque S. Franciscus egrediens inde, relicto tugurio illo propter rustici verbum, transtulit ad alium se locum, non longe ab illo, qui Portiuncula dicitur, ubi, sicut supra dictum est, ecclesia sanctae Mariae ab illo ante diu fuerat reparata. Nihil volebat proprietatis habere, ut omnia posset plenius in Domino possidere.

XVII. Suos orare docet, at illi in omnibus obsequentes,

d

43 Deprecati sunt cum fratre tempore illo, ut doceret eos orare, quoniam in simplicitate spiritus ambulantes, adhuc ecclesiasticum Officium ignorabant. Quibus ipse ait: Cum orabitis, dicite: Pater noster, Adoramus te Christe, et ad omnes ecclesias tuas, quae sunt in mundo universo, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. Hoc autem ipsi fratres, pii Magistri discipuli, summa cum diligentia observare curabant, quia non ea tantum, quae beatus Franciscus pater dicebat eis, superno consilio, seu paterno imperio, verum etiam si ea, quae cogitabat vel meditabatur ipse, aliquo scire possent indicio, studebant efficacissime adimplere. Dicebat enim eis ipse beatus Pater, veram obedientiam fore, non solum prolatam, sed excogitatum; non solum au-

dientiam imperatam, sed desideratam; hoc est, si frater, fratris praelati subditus, non solum audiat vocem, sed comprehendat voluntatem, statim ad obedientiam totum se debet colligere, ac facere, quod eum velle, signo aliquo comprehendet. In quocumque loco praeterea aliqua ecclesia constructa foret, etiamsi praesentes non erant, tantum possent eam utcumque cernere de remotis, inclinabant se versus eam prae se super terram, et inclinato homine, adorabant Omnipotentem, dicentes: Adoramus te, Christe, et ad omnes ecclesias, sicut eos docuerat sanctus Pater. Et, quod non minus est admirandum, ubicumque crucem vel crucis signum intuebantur, sive in terra, sive in pariete, sive in arboribus, sive in sepibus viarum, faciebant hoc idem.

AUCTOR THOMA CELAN.

46 Sic enim eos repleverat sancta simplicitas, sic eos innocentia vitae docebat, ut duplicitatem animi penitus ignorarent; quia sicut una fides, ita unus spiritus erat in eis, una voluntates, una caritas; animorum coherentia, semper morum concordia; virtutum cultus, conformitas in aeternum, et pietas actionum. Nam dum cuidam sacerdoti ex secularibus, qui meritis valde infamis erat, et enormitate scelerum ab omnibus contemnendus, confiterentur saepe peccata sua, et per multos eis innotuisset ejus nequitia, nullo tamen modo credere noluerunt: nec propterea obmiserunt peccata sua ei solito confiteri, nec debitam impendere reverentiam. Et quidem cum ipse vel alius sacerdos cuidam e fratribus quadam die dixisset: Vide, frater, ne sis hypocrita; statim propter sacerdotis verbum credidit, se, frater ille, hypocritam esse: propter quod die ac nocte lamentabatur, nimio dolore affectus. Quarentibus autem ab eo fratribus, quid vellet tanta maestitia et tantus insuetus moeror, respondit, dicens: Sacerdos quidam tale mihi verbum locutus est, de quo tanto dolore afficior, quod vix possum aliquid cogitare. Consolabantur eum et, ne sic crederet, hortabantur. Quibus ipse dicebat: Quid est, quod dicitis, fratres? Sacerdos est, qui locutus est verbum hoc. Potestne mentiri sacerdos? Cum ergo sacerdos non mentiat, necesse igitur est, ut, quod locutus est, esse verum credamus. Sicque diu in hac simplicitate perdurans, verbis tandem Patris beatissimi acquievit, qui ei verbum sacerdotis exposuit, et intentionem sagaciter excusavit. Vix alicui fratrum tanta posset mentis inesse turbatio, quod ad ejus ignitum eloquium non discederet omne nubilum, rediretque serenum.

mira mentis morumque simplicitate elucet.

voluerunt

E

e

47 Ambulantes coram Deo simpliciter et coram hominibus confidenter, meruerunt tunc temporis fratres divina revelatione laetificari. Dum enim igne Spiritus Sancti succensi, non solum constitutis horis, neque etiam qualibet compediret eos terrena sollicitudo, vel molesta curarum anxietas occuparet, sed PATER NOSTER in melodia spiritus vitae suppliciter decantarent; beatissimus sanctus Franciscus nocte quadam se ab eis corpore absentavit. Et ecce fere media noctis hora, quibusdam e fratribus quiescentibus, quibusdam vero in silentio affectuose orantibus, per ostium domus currus igneus splendidissimus intrans, bis et ter huc atque illuc per domicilium se convertit, supra quem globus maximus residebat, qui solis habens aspectum, nocte clarescere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, exterriti sunt dormientes, et non minus cordis, quam corporis, senserunt claritatem. Convenientibus quoque in unum, coeperunt quaerere inter se, quid hoc esset. Sed ex vi et gratia tantae lucis unius alteri erat conscientia manifesta. Intellexerunt denique ac noverunt, animam sancti Patris exiitisse fulgore tam maximo radiantem, qui ob praecipuae puritatis suae gratiam et magnae pietatis in filios curam tanti muneris benedictionem a Domino meruit obtinere.

XVIII. Apparet iisdem in curru igneo:

F

48 Et quidem manifestis indicibus saepius hoc probant et experti fuerant, occulta cordis eorum Patrem sanctissimum non latere. O quotiens, nullo docente homine, sed Spiritu Sancto revelante, absentium

eorum arcana cognoscit, longe remoti, adest, arcana cognoscit;

AUCTORE
THOMAS CELAN.

sentium fratrum acta agnovit, occulta cordium aperuit, et conscientiam exploravit! O quantos in somno admonuit, quibus et agenda præcepit et non agenda prohibuit! O quantum futura mala prædixit, quorum præsentia bona in facie videbantur! Sic et iniquitatum finem plurimorum præsciens, futuram in multis salutis gratiam nuntiavit. Immo, si quid *, puritatis et simplicitatis spiritu, meruit illustrari visionis ejus modo, cæteris inexpectato, consolatione potius * est singulari. Referam unum inter alia, quæ, fidelibus testibus referentibus, agnovi. Cum tempore quodam frater Joannes de Florentia esset a S. Francisco Minister fratrum in Provincia g constitutus, et capitulum fratrum in eadem provincia celebrasset, Dominus Deus solita pietate ostium ei sermonis aperuit, et fratres omnes ad audiendum reddidit benevolos et attentos. Erat inter eos super eos sacerdos fama clarus, sed clarior vita, Monaldus nomine, cujus virtus in humilitate fundata, oratione frequenti adjuta, scuto patientiæ servabatur. Intererat etiam illi capitulo frater Antonius h, cujus Dominus aperuit sensum, ut intelligeret Scripturas, ut super mel et favum de Jesu verba dulcia eructaret in populo universo. Qui cum fratribus ferventissime ac devotissime prædicaret, hoc scilicet verbum: JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM; dictus frater Monaldus respexit ostium domus, in qua erant fratres pariter congregati, et vidit ibi corporeis oculis beatum Franciscum in aere sublevatum, extensis velut in cruce manibus, benedicentem fratres. Repleti quoque videbantur omnes consolatione Spiritus Sancti: et de concepto salutis gaudio satis credibile fuit eis, quod de visione ac præsentia Patris gloriosissimi audierunt.

fratremque Richerium, de ejusdem amicitia sollicitum

49 Quod vero alienorum cordium occulta cognoverit, inter multa, quæ multi sæpius sunt experti, unum, de quo nulla potest oriri dubitatio, in medium proferatur. Frater quidam, Richerius nomine, nobilis genere, sed nobilior moribus, amator Dei, et sui contemptor, cum suo spiritu et voluntate plenissime ducitur, ut sancti patris Francisci gratiam perfecte posset assequi et habere, timebat valde, ne S. Franciscus eum occulto aliquo judicio abhorreret, et sic a gratia dilectionis suæ ipsum redderet alienum. Putabat frater ille, quoniam timoratus erat, quemcumque S. Franciscus intima caritate diligeret, dignum etiam fore divinam gratiam promereri: e regione vero, cui non se benivolum ostenderet et placatum, arbitrabatur eum iram superni Regis incursum. Hæc autem frater dictus volvebat in animo, hæc secum frequenter tacitus loquebatur, nulli prorsus revelans suæ cogitationis arcanum.

divinitus instructus solatur.

50 Cæterum, cum die quadam beatus Franciscus pater in cellula esset orans, et dictus frater, solita cogitatione turbatus, venisset ad locum, Sanctus Dei et adventum ejus cognovit, et quod volvebat animo, intellexit. Statim proinde fecit eum ad se vocari, et dixit ad eum: Nulla te conturbet tentatio, fili, nulla cogitatio exacerbet; quoniam carissimus mihi es, et inter præcipue mihi caros. Mea dilectione ac familiaritate dignum te noveris: securus ad me intra, quando volueris, et de familiaritate sume facundiam *. Miratus est dictus frater admiratione permaxima, et exinde reverentior factus, quantum crevit in gratia sancti Patris, tantum cœpit in Dei misericordia fiducialius dilatari. Quam egregie *, sancte Pater, tuam debent absentiam ferre, qui omnino desperant in terris ultra tui similem invenire! Juva tua intercessione, quos obvolutos cernis noxia labe peccati. Cum esses omnino justorum spiritu jam repletus, futura et prævidens et præsentia sciens, ut omnem jactantiam fugeres, sanctæ simplicitatis semper imaginem præferebas. Sed ad superiora recurramus, historiarum ordinem percurrentes.

* an fiduciam!

* an ægre?

ANNOTATA.

a Apud scriptorem Vitæ secundæ legitur Rigus-tortus, apud Tres Socios Rivus-tortus, quod proprium loci nomen fuisse videtur. S. Bonaventura nomen reticuit.

b Fuit hic Otto IV, qui ex communi omnium scriptorum consensu anno 1209 coronam imperialem ab Innocentio III Romæ accepit, die 27 Septembris, ut aliqui existimant, vel, ut alii volunt, 4 Octobris. Cum igitur ex hoc Thomæ Celanensis loco certum sit, probationem Regulæ S. Francisci priorem esse Romanam coronationem Ottonis, compulsus fuit eandem approbationem anno 1209 assignere, atque ita recedere ab erudito Waddingo, qui illam anno 1210 illigavit. Vide disputata in Commentario prævio, num. 154 et sequentibus.

c Veritatem vaticinii luctuosus Ottonis IV eventus docuit.

d Alibi rectius legitur: Hic et ad omnes etc.: ita enim etiam in ipsius S. Francisci Testamento legitur in Commentario prævio, num. 622.

e Nimirum ex sancta simplicitate et reverentia erga sacerdotes non poterant credere, vera esse, quæ de isto dicebantur, ac in eodem magis considerabant sacrum Ordinem, quam delicta: ita nempe instituti a sancto Patre suo, qui in laudato Testamento apud me num. 625 reverentiam erga sacerdotes suis commendans inter alia ait: Et ipsos et omnes alios (sacerdotes) volo timere, amare et honorare, sicut meos dominos. Et nolo in ipsis considerare peccata, quia Filium Dei cerno in ipsis, et domini mei sunt etc.

f Eandem mirabilem apparitionem narrat S. Bonaventura in Vita num. 45 et sequenti, significans, eam contigisse apud Rivum-tortum, quando Vir sanctus die quadam Sabbathi civitatem Assisii intravit, prædicaturus namque in ecclesia cathedrali; cumque ibidem in quadam tugurio, sito in horto canonicorum... in oratione Dei more solito pernoctaret.

g In Provincia scilicet Galliæ, vulgo la Provence. h Indicatur S. Antonius, vulgo cognominatus Patavinus, in cujus Vita apud nos ad diem 15 Junii edita, num. 11 fere eadem referuntur, et in Annotatis lit. e Arelate facta dicuntur vel anno 1226 vel paulo citius. Waddingus eadem anno 1224 affixit.

CAPUT VII.

Cura subditos corrigendi et paupertatem servandi: vitæ austeritas, mirando exemplo confirmata: humilitas et contemptus sui, iter in Asiam, et deinde in Africam frustra susceptum: gesta cum Soldano: miracula Sancti, cui animantia obediunt.

Regressus est Vir beatissimus corporaliter ad fratres suos, a quibus, sicut dictum est, nunquam spiritualiter recedebat, tanta ex * diligenti examinatione omnium acta perquirens, felici semper curiositate in subditis ferebatur, nihil impune relinquens, sicut magis et minus recipi, deprehenderet, perpetrata. Et primo quidem spiritualia vitæ decernebat; deinde eradicabat corporalia, ad ultimum extirpans occasionem omnes, quæ peccatis solent aditum aperire. Omni studio, omni sollicitudine custodiebat sanctam paupertatem et * dominam a, non patiens (ne quando ad superflua pervenirent) nec vasculum in domo aliquod residere, cum sine utraque b posset extremæ necessitatis evadere servitute. Impossibile namque fore, aiebat, satisfacere necessitati, et voluptati non obedire. Cocta cibaria vix aut rarissime admittebat; admissa vero sæpe aut confundebat cinere, aut condimenti sapore aqua frigida extinguebat. O quotiens

XIX.

In subditos incivilat. severam in victu * an et?

* an ut?

a

b